

KRITIEK

Een prettig rommelige huiskamer voor Purmerend

Onderwerp herinrichting Koemarkt
Locatie Koemarkt (tot aan Looiersplein,
 Kalversteeg en Koestraat), Purmerend
Ontwerp MTD landschapsarchitecten
Opdrachtgever gemeente Purmerend
Oppervlakte 10.000 m²

Ontwerp 2008
Uitvoering 2009
Uitvoeringsbudget € 2,7 miljoen
Realisatie en uitvoeringsvoorbereiding
 aannemerscombinatie Sturm bv / Gebr. Van der
 Veekens bv
Ontwerp bronzen beeldengroep Hans Kuijper

Ontwerp van MTD landschapsarchitecten voor de nieuwe Koemarkt.

Lengte- en dwarsdoorsnede van de Koemarkt.

Visie op de herinrichting van de openbare ruimte voor de binnenstad door MTD.

Tot eind jaren negentig vond in de Purmerendse binnenstad een veemarkt plaats die de stad sinds de zestiende eeuw regionale bekendheid gaf. Achtereenvolgens heette het plein Ossemarkt, Beestenmarkt en Koemarkt – toen het accent op de koehandel kwam te liggen. Na uitbraak van de gekkekoeienziekte en mond- en klauwzeer in de jaren negentig, werd de veemarkt niet meer in de openlucht toegestaan en verplaatst naar een industrieterrein. Hiermee ontstond de gelegenheid De Koemarkt in te richten tot stadsplein. Met een Europese aanbesteding zijn in 2008 vijf partijen geselecteerd om binnen het gestelde budget een voorlopig ontwerp voor de Koemarkt te vervaardigen. De selectiecommissie met vertegenwoordigers van de gemeenteraadsfracties koos voor het ontwerp van MTD landschapsarchitecten.

MTD is een bekende in Purmerend. In 1998 vervaardigde het bureau de visie op de herinrichting van de openbare ruimte voor de binnenstad. In deze visie zijn de historische assen zo veel mogelijk vrijgemaakt van obstakels en bestraat in rode gebakken klinkers met hardstenen lijnen voor de afwatering en afgeschuinde hardstenen drempels als entrees

van de winkels. De ruimte voor uitstallingen is gemarkeerd met een halfsteens hardstenen steentje, op een meter of twintig uit de gevel. Een van de hoofdassen is de lijn Padjedijk-Breedstraat-Dubbele Buurt, die de Koemarkt verbindt met de Kaasmarkt – een ander historisch stadsplein. Behalve de hoofdassen zijn ook de nevenstraten in het centrum heringericht. Op de vloer liggen dezelfde klinkers en ook hier zijn de hardstenen drempels en markering toegepast. Omdat de architectonische kwaliteit van de gevels minder is, introduceerden de ontwerpers hier bomen, verlichtingsmasten en meubilair. Het luxe materiaalgebruik en de veel toegepaste hardstenen elementen doen in deze straatjes echter wel wat overdadig aan – een probleem dat in veel historische binnensteden voorkomt.

MTD startte de opgave voor de Koemarkt niet met een leeg vlak. In de gemeentelijke Structuurvisie Purmerend 2005–2020 was vastgelegd dat de Koemarkt een autovrij horeca-, markt- en evenementenplein moest worden. De bewoners van Purmerend wensten een groen plein met verwijzingen naar de geschiedenis. In elk geval zouden bij par-

Het plein met op de voorgrond de 'Kop'.

tycentrum De Doele twee van de verhoogde ruggen behouden moeten worden, zogenaamde balies waar tijdens de koeienmarkt het vee op stond in de schaduw van lindebomen. Daarnaast wilden de bewoners zomer- en winterterrassen, een kunstwerk en een fontein op het plein. De ontwerpers hebben deze wensen keurig ingepast.

In het ontwerp is de pleinruimte vrijgehouden van de wanden, doordat het plein wordt omgeven door de doorgetrokken historische straten. Dat is een goede keus, en ook een logische vanwege MTD's eerdere openbareruimteontwerp. Het doortrekken van de straten geeft het plein een heel eigen karakter. Doordat de straten alleen voor langzaam verkeer zijn, zitten verschillende gebruikers elkaar niet in de weg. Tussen deze straten en de pleinwand is ruimte voor winterterrassen op natuurstenen stroken tegen de gevels. Het plein zelf biedt ruimte voor extra terrassen in de zomer.

Vreemd is wel dat bij de hoek van de Koemarkt met de Kalversteeg en de Dubbele Buurt de belijning van bestratingsvlakken en hardstenen afwateringslijnen niet logisch aansluit. Hier is dezelfde ontwerper aan het werk geweest maar het lijkt wel alsof er twee

Bij de hoek van de Koemarkt met de Kalversteeg en de Dubbele Buurt sluit de belijning van bestratingsvlakken en hardstenen afwateringslijnen niet logisch aan.

MTD ontwierp ook de aanloopstraten in het centrumgebied.

KRITIEK

De opbouw van het plein in beeld met van links naar rechts: stoep met winterterras, klinkerstraat, gele rand met lindes en het eigenlijke natuurstenen plein. Rechts het beeld van Hans Kuijper.

Binnenkort wordt de lange bank (onder) vervangen door twee korte exemplaren, conform het oorspronkelijke ontwerp (zie impressie boven).

verschillende ontwerpen op elkaar botsen. Of dat de gemeentelijke beheerder zelf aan de gang is gegaan – zoals bij de entrees van het centrumgebied, waar ribbelstroken voor slechtzienden zijn aangelegd die een grote inbreuk op het ontwerp maken.

MTD heeft ruimte gemaakt op het plein, een logische keus voor een evenementenplein. De ontwerpers hebben daarbij geen afbreuk gedaan aan de lindebomen die al eeuwen het beeld bepalen. Voor het plan hoefden slechts enkele bomen te wijken en werden er enkele toegevoegd. Waar de bomen vroeger het vee van schaduw voorzagen, zorgen ze er nu voor dat het plein zon- en schaduwrijke plekken heeft. De bomen worden 's avonds van onderaf aangelicht. Ze worden beschermd door gietijzeren boomroosters met uitsparingen in de vorm van koeienpoten, die overigens nu al hun kleur verliezen. Alleen op de oude ruggen staan de lindes in een open boomgat.

Het eigenlijke plein bestaat uit twee delen. De buitenrand met dubbele bomenrij in gele gebakken klinkers omsluit een natuurstenen rechthoek van 100 bij 18 meter. Op de overgang van zomerterras

Door de zonering heeft de straat aan de rand een heel eigen sfeer.

Bedriegertjes zorgen voor vertier en verbijzonderen de Kop nog meer.

Gietijzeren boomroosters met uitsparingen in de vorm van koeienpoten.

Hergebruikte gietijzeren baliehekken waar vroeger de koeien aan werden vastgebonden.

Twee van de oude ruggen waar het vee op stond zijn in het plan behouden.

In de natuurstenen vloer zijn de oude namen 'Ossenmarckt' en 'Beestenmarkt' gegraveerd.

naar straat markeren hergebruikte gietijzeren baliehekken de grens van het plein. Hier stonden vroeger de koeien aan vastgebonden, nu staan er fietsen tegen gestald. De bordjes met de namen van de handelaren dragen nu de naam van de aanliggende horecagelegenheden.

In het open, natuurstenen middendeel onderscheidt MTD een 'kop' en een 'romp'. De romp wordt gezien als een vrije gebruiksruimte. De kop is bedoeld als tegenhanger van de Kaasmarkt, met een formelere, statige uitstraling. Hier staan extra hoge lichtmasten van zo'n 11 meter, geplaatst rond een bronzen beeldengroep. Verder wijkt de kop met vlakke, antracietgrijze natuurstenen tegels af van de romp die is gemaakt van fijnbehaakt natuursteen. Het onderscheid wordt verder benadrukt door waterspuitertjes in de vloer rond het kunstwerk.

Het plein toont zich tijdens het bezoek van zijn beste kant, ondanks het sombere weer. Niet alleen

worden de terrassen goed gebruikt, ook hebben verschillende groepen zich delen van het plein toegeëigend. Kinderen spelen op het bronzen koeienkunstwerk, aan de voet ervan zit een verliefd stelletje. Op het plein zelf vindt een golfevenement plaats. En bij de oude ruggen hangt de plaatselijke brommerjeugd wat rond, met de tweewieler pal naast de lange zitbank op de kop van het plein. Het kan prima naast elkaar en geeft de Koemarkt een prettig rommelige sfeer.

Toch is de vraag of het plein niet gebaat was geweest bij meer rust en eenvoud. Is het onderscheid in lagere en hogere verlichtingsmasten nu echt nodig? En waarom is gekozen voor moderne verlichtingsmasten en prullenbakken met een blank stalen uiterlijk en een moderne zitbank, terwijl de overige inrichtingselementen zwart zijn en een historisch karakter hebben? Daarbij komt dat het plein is overladen met historische verwijzingen. Er zijn ruggen behouden, de baliehekken zijn hergebruikt

inclusief naambordjes. Er zijn grote bronzen koeien en ook nog eens koeienpoten in de boomroosters. Alsof dat nog niet genoeg is, zijn aan weerszijden van het open midden in de natuurstenen vloer de oude namen 'Ossenmarckt' en 'Beestenmarkt' gegraveerd. Het plein heeft deze overdaad niet nodig, het is ruimtelijk krachtig genoeg.

Een andere vraag is of de lange bank wel gelukkig gesitueerd is. De twee behouden balies bij partycentrum De Doele vormen een dode hoek in het plan, wat te maken heeft met hun functie als fietsparkeerplek. Het wordt nog eens versterkt door de keus om een lange bank te plaatsen tussen het plein en deze historische verhogingen, in plaats van twee aparte banken – zoals in het oorspronkelijk plan was opgenomen. De lange bank haalt de loop eruit en zorgt ervoor dat de ruggen er een beetje bij hangen. Gelukkig heeft de gemeente onlangs besloten het oorspronkelijke idee met de twee banken uit te voeren. Het zou aardig zijn de banken dan tegelijk iets naar achteren te plaatsen, op de verhoging, en zo de bezoeker een prachtig zicht over het plein te bieden.

Hank van Tilborg

Foto's Hank van Tilborg, Frank Meijer